

Slovenska narodna istovetnost in Evropska unija

Pri obravnavi teme Slovenska narodna istovetnost in EU izhajamo iz domneve, da se Slovenija pridružuje EU z namenom, da bi prek nje v večji meri zavarovala svoj obstoj in pospeševala svoje koristi. Ob tem se zaenkrat lahko izognemo vsaj pri nas spornemu vprašanju, kaj je nacionalni interes in kdo ga ugotavlja. Evropski uniji se Slovenija pridružuje kot država, torej ne more biti dvoma, da nastopa kot predstavnik svojih državljanov in kot nosilec abstrakcije, ki se imenuje slovenski nacionalni interes. Vendar se predmetu naše obravnave s tem kljub vsemu še nismo v celoti približali. Slovenija je sodobna nacionalna država in torej zastopnik vseh svojih državljanov, ne samo Slovencev. In Slovenija ni slovenska država, ampak Republika Slovenija – čeprav jo Slovenci čutimo kot svojo in smo jo kot svoj nacionalni dom tudi ustvarili. To so navidez le pravne finese (ki bi pri laiku lahko sprožile celo ogorčenje!), vendar bi brez take ureditve Slovenija ne mogla veljati za pravno in demokratično državo. Njen državljan, ki ni Slovenec, mora biti deležen povsem enakih ustavnih pravic in dolžnosti. To je moderno načelo ločitve naroda in države, podobno kot je v preteklosti prišlo do ločitve Cerkve in države. Vsi narodi nimajo svoje države, v vseh državah pa imamo narodne manjšine. Nacionalna država, ki priznava samo t. i. državni narod, vsem drugim pa odreka enakopravnost, je bila v preteklosti in je še danes vir zatiranja vseh drugih, celo genocida. Vojne so bile njen stalni spremljevalec z vsem gmotnim in še večjim duhovnim uničevanjem, ki so ga prinašale. Zdru-

žena Evropa (pod kakršnem koli imenom bo nastopala) pomeni v prvi vrsti odpoved takemu pojmovanju nacionalne države. Izhaja iz priznanja enakopravnosti vseh narodov, s tem tudi demokracije kot pogoja za enakopravnost, iz odpovedi nacionalni sebičnosti, ki so jo v preteklosti kot "sacro egoismo della patria" povzdignili celo na raven posvečenosti!), in iz sodelovanja med narodi. "Ideja združene Evrope" tako ni isto kot institucionalna zgradba, ki je sicer še v gradnji in ki jo trenutno poznamo kot EU. Gre za dva pojma oz. dve kategoriji, ki sta medsebojno neposredno povezana in v celoti soodvisna, kot posoda in vsebina, vendar samostojni entiteti. Ideja združene Evrope ni uresničljiva, če nima potrebne in sebi primerne zunanje strukture, ki ji služi kot sedež in tehnično sredstvo za njeno uresničevanje. Na drugi strani pa je tudi vsa zunanja struktura brezpredmetna, če ni samo sredstvo za uresničevanje ideje ali če celo služi drugim ciljem in ji je evropska struktura samo prikladno sredstvo za prikrivanje drugih, lahko celo nasprotnih ciljev. Razumljivo je, da je vsaj v široki javnosti deležna veliko večje pozornosti zunanja struktura, že zato, ker je na zunaj vidna, medtem ko so na strani ideje lahko problemi veliko globlji, preglednost bistveno težje razvidna, pa tudi zastoji lahko skriti ali celo neopaženi.

V EU se združujejo države. Država razpolaga s potrebno organizacijo in sredstvi, da izvede vse za združevanje potrebne ukrepe. Narodi sami pa niso posebej organizirani, razen prek države. Združujejo se torej države, narodi samo v izjemnem primeru, če je dr-

žava istovetna z narodom, česar pa v Evropi ni nikjer. Cilj pa niso združene države Evrope, ampak združeni narodi Evrope, kajti nosilci evropske kulture, njene zgodovine in identitete so narodi, medtem ko je bila država vedno le sredstvo v njihovih rokah, in se tudi spreminjala. Že pojmovno je nemogoče, da bi idejo Evrope uresničevale države, ki so lahko le sredstvo. Narodi, ki nimajo svoje države, tako v sedanjih razmerah sploh ne morejo postati člani EU. Pa tudi narodi, ki so na temelju različnih političnih kombinacij ali nasilja izgubili večji ali manjši del svojega narodnega telesa, nimajo nobenih možnosti za ponovno integracijo v svojo matično državo. Iz tega sledi, da samo nova struktura EU, v katero se vključujejo sedanje evropske države, nacionalnega vprašanja ne bo razreševala prek obsega, ki so ga obstoječe države zatele. (Italija npr. samo s tem, da je članica EU še nikakor ne bo zainteresirana za rešitev vprašanja primorskih Slovencev in ne Avstrija koroških. Kot vidimo, se poskusi raznarodovanja celo nadaljujejo.) Za razreševanje narodnostnega vprašanja, še točneje, za preoblikovanje Evrope v združene narode Evrope tako nikakor ni zadosti samo nova struktura EU, pač pa preoblikovanje idejne podlage sedanje nacionalne države. Do zavesti o tem pa v sedanji Evropi zaenkrat še ni prišlo oz. prihaja zelo počasi in obotavljivo. Okoliščine, zlasti poduk dveh svetovnih vojn, ki sta se obe začeli v Evropi, so sicer pripeljale do spoznanja, da bi bilo nadaljevanje dosedanjih vojaških sporov in soočanj pogubno za vse, zmagovalce in premagance, saj so v bistvu premaganci vsi, in da je zato treba Evropo povezati v novo skupnost, kjer bi se izognili vojaškemu soočanju. Pa še v tem pogledu ni v celoti prodrlo spoznanje, da je v tako Evropo treba vključiti vse njene države. Do preloma bo lahko prišlo šele, ko bodo nove okoliščine postavile vse pred spoznanje, da se družbenih in mednarodnih odnosov ne

da graditi na idejnih temeljih, na katerih je zrasla sodobna nacionalna država. Ti idejni temelji, izvirajoči iz dosežkov t. i. znanstvene revolucije 16. in 17. stoletja, pa so v prepričanju, da je človekovemu umu dosegljivo vse, da je zato odgovoren samo samemu sebi in da je na ta način najvišji cilj njegovih stremeljenj absolutna moč. Samega sebe postavlja na mesto Boga. Država je eno glavnih sredstev za pridobivanje moči in za gospodovanje nad svetom, in tudi nad drugimi. Moč je edini malik, ki ga časti, in politika je v službi moči. Z ideologijo "govora na gori" se ne da voditi realne politike, je ugotovil Bismarck. To oz. tako pojmovanje je tudi danes še vedno prevladujoča podstat politike nacionalne države. Ob takem pojmovanju je pravičnost slabost, demokracija in človekove pravice prej sredstvo za uveljavljanje lastnih interesov kot pa temelj novih odnosov. Priznanje pravic drugih narodov ne predstavlja načela, kvečjemu oportunistno spretnost, kadar je to potrebno. Zato lahko kar s precejšno gotovostjo prideemo do sklepa, da se bo ob prevladovanju take ideologije uveljavljanje moči in iskanje premoči na račun drugih nadaljevalo tudi znotraj EU – kar se zaenkrat tudi še oz. Že dogaja. Manjši narodi v taki Evropi, tudi združeni, ne bi imeli ravno svetle prihodnosti. Manjši narodi pa so v Evropi v pretežni večini, tudi tisti, ki so doslej veljali za srednje velike. Iz teh ugotovitev lahko napravimo prvi temeljni zaključek: Brez ureditve, kjer bo upoštevanje človekovih pravic, enakopravnosti vseh narodov in demokracije neposredni lastni interes vseh članov te evropske skupnosti, ostaja evropska ideja še vedno le ideal. Ali je taka ureditev možna samo na temelju organizacijske racionalnosti, brez opore na nadizkusne vrednote, pa je odprto vprašanje, ki mu stvarnost v zgodovini še ni dala pritrdilnega odgovora. Ideologija nacionalne države je zasnovana na domnevi znanstvenega pozitivizma, ki ne priznava ničesar, kar se ne da meriti,

torej ne kakovosti in zlasti ne nadizkustvenih vrednot.

Iz istih in povsem enakih ideoloških osnov kot sodobna nacionalna država izvira tudi kapitalizem kot podlaga gospodarske ureditve sodobne družbe, torej tudi vseh evropskih držav oz. načrtovane evropske skupnosti: zagospodovati nad svojim okoljem in si ga podrediti z obvladovanjem gospodarskih dobrin, pri čemer ne prizna nobenih omejitev in nobenih zadržkov kakršne koli narave ali izvora. Vrednota, ki jo lahko prizna in ki je vodilo njegove dejavnosti, je čim večji dobiček. Pot do tega je zmaga na trgu. Do vseh drugih vrednot je nevtralen oz. jih upošteva samo, kolikor niso v nasprotju z njegovim osnovnim ciljem. Zato ne more upoštevati nikakršnih socialnih, naravovarstvenih, humanitarnih, narodnostnih in podobnih zahtev, ker v načelu zmanjšujejo njegov dobiček. Zato je tudi proti zapiranju v meje malega nacionalnega gospodarstva, zato je proti ozkim mejam nacionalne države in za njih odpravo, za čim širši trg, pa istočasno tudi zoper vse institucije nacionalne države in gospodarstva, ki ga ovirajo ali mu celo onemogočajo zagospodovati nad svojim relevantnim okoljem. In ker je njegova učinkovitost vezana tudi na poenotenje tako proizvodnje kot potrošnje, in danes še posebej tudi komunikacij, (poenotenje zmanjšuje stroške), bo s svojo močjo vsiljeval svoje standarde na vseh teh področjih tudi proti zatečenim lokalnim posebnostim, seveda pa tudi proti jezikom posameznih narodov. Ti s svojo pestrostjo namreč motijo učinkovitost enega samega enotnega komunikacijskega sredstva, občega poslovnega jezika (ki je danes angleščina).

Kapitalizem sam po sebi ni proti vrednotam naroda in tudi ne proti nacionalni državi. Ne spadajo pa te vrednote v njegov vrednostni sestav. Zato jih ne bo podpiral, razen če mu koristijo, na drugi strani pa bo proti njim brezobzirno nastopil, če mu prekriza-

jo pot. Iz te ugotovitve lahko izvedeno povsem logičen zaključek: Evropski veliki kapital ne bo pospeševal slovenskih narodnih koristi, ker praviloma to njemu samemu ne koristi. Nastopal pa bo proti slovenskim narodnim koristim, če bodo slednje prišle v nasprotje z njegovimi. V jezikovnem pogledu je to razvidno že danes.

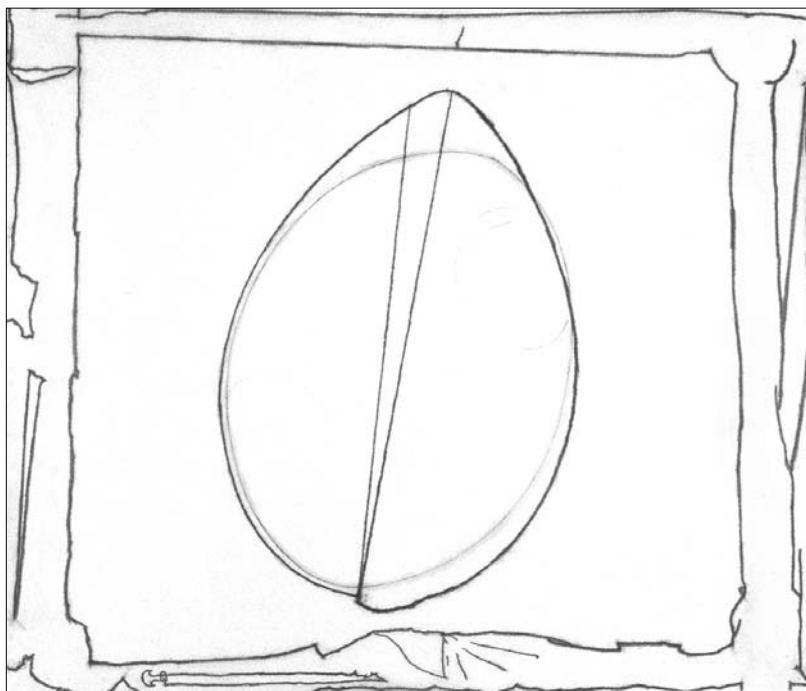
Tudi kapitalizem ne živi v socialni praznini in se povezuje z državo oz. v Evropi tudi z EU. V tem pogledu bo iskal oporo zlasti pri najmočnejših državah, ker bo ob njihovi pomoči toliko lažje uveljavil svoje cilje zavladati nad svojim okoljem. Če upoštevamo, da se tudi evropska nacionalna država, zlasti največje, zaradi svoje imperialne preteklosti šele postopno in počasi levi iz svoje ideološke lupine, je v danem položaju nevarnost njene povezave s kapitalizmom proti evropski ideji resnično zelo velika. Ob zaščiti in pod krinko evropske ideje bi lahko brez velikih pretresov dosegla cilje, ki jih v preteklosti ni mogla niti z uporabo najbolj drastičnih sredstev. To je sicer samo ena od možnosti, nikakor ne nujnost, pozornost pa kljub vsemu ni odveč. To spoznanje nam hkrati jasno pove, da bo morala Slovenija za svoje nacionalne koristi vsekakor poskrbeti sama, dostikrat tudi proti nenaklonjenemu okolju. Ob tem je treba tudi ugotoviti, da Slovenija svojih koristi ne bo mogla uveljaviti proti premočnemu in nenaklonjenemu okolju. Svoje koristi bo lahko uveljavljala le, če bo združena Evropa ne samo skupni trg – ta sam po sebi služi v prvi vrsti kapitalizmu – ampak predvsem skupnost narodov, ki prek skupnih institucij urejajo skupne zadeve v skladu z evropsko idejo. Kapitalizem ne more uveljavljati drugih ciljev in vrednot kot svojih lastnih. Upoštevanje vrednot, ki so nujne za preživetje družbe, torej socialne, narodnostne, naravovarstvene idr. mu mora nad njim stoječa politična oblast šele vsiliti od zunaj s svojo močjo. V preteklosti je to lahko storila nacionalna država

in s tem ustvarjala t. i. socialno-tržno gospodarstvo. Danes v dobi t. i. globalizacije tega ne more več in se kapitalizem uveljavlja v svoji najbolj surovi prvobitni obliki. Zato mora to funkcijo nad njim prevzeti nova evropska skupnost. V tem je glavno opravičilo njenega obstoja. To funkcijo pa lahko opravlja samo, če bo delovala v duhu evropske ideje. V nasprotnem primeru vsaj mali narodi prihajajo iz dežja pod kap in njih izginotje ni več samo sanjska mora. To ne velja samo za tako majhno državo, kot je Slovenija.

Istovetnost malih narodov v skupnosti, kot je bodoča Evropa, je brez posebnih varovalk, ki jih je v sistem treba šele vgraditi, gotovo ogrožena. Gre čisto enostavno za učinkovanje večje mase, ki deluje na manjšo, če si izposodimo primerjavo iz fizike. Politična in gospodarska moč je med članicami te skupnosti zelo različno porazdeljena. To je pač zgodovinsko pogojeno zatečeno stanje, ki bo

potrebovalo zelo dobro usmerjene mehanizme za izravnavo medsebojnega vpliva. Brez tega bi se najbrž ne mogli izogniti učinku "topilnega lonca", ki ga poznamo iz ameriške zgodbe. Do tega bi neizogibno prišli, če bi bil regulator medsebojnih odnosov samo kapitalistični trg, konkretno, če bi bila bodoča Evropa samo EGS (Evropska gospodarska skupnost). Sicer pa bi samo kot taka verjetno že bistveno pred tem razpadla.

Vse povedano pa je vendarle samo ena stran celotne zgodbe, kjer smo se ukvarjali predvsem z organizacijsko-političnimi vidiki zastavljenega vprašanja, čeprav smo tudi že na tem področju naleteli na nekatere nepogrešljive duhovne sestavine, brez katerih se nam celotna zgradba zruši. Vprašanje narodne istovetnosti pa ima še bistveno globlje korenine. In na tem področju se bo odločalo, ali bomo kot narod obstali ali ne. Potreben je razmislek zlasti v dveh smereh oz. z dveh vidikov:

Bojan Gorenec: Pred tabo, za tabo sled (Umeritev), pastel na papirju, 1994, zasebna zbirka.

- kaj je po svojem bistvu narodna istovetnost in kje ima korenine, kajti sleherni pojav lahko razumemo šele, če poznamo njegov izvor in sedež, ter
- ali je narodna istovetnost sploh dobri- na, ki jo kot tako priznamo in je zato zaželeni.

Narodna zavest in s tem v zvezi vsi iz nje izpeljani pojmi so abstrakcija, kot je abstrakcija tudi pojem naroda sam. /Na tem mestu se ne spuščamo v vprašanje, ki ga je prvi sprožil že Platon in ki je vodil do posebno hudih sporov v srednjeveški sholastiki: v kakšnem odnosu so pojmi (ideje) do konkretnih predmetov, ki jim ustrezajo. Ali so to samo imena (nomen, zato nominalisti) ali pa so splošni pojmi realije, ki so celo bolj realne kot predmeti, ki jih posplošujejo, torej celo neke vrste višja realnost – zato realisti. Pod drugimi imeni se ta spor nadaljuje skozi vso poznejšo zgodovino do današnjega dne. Tudi v sistemski teoriji kot vprašanje reifikacije sistemov. Je narod samo zbirni pojem za vsoto posameznikov z nekaterimi skupnimi lastnostmi ali pa je samostojna bit, realija, ki živi svoje življenje, ima svoje lastnosti in celo svoje potrebe neodvisno od posameznih svojih pripadnikov idr./.

V vsakem primeru drži, da je končna realnost vedno posameznik. Posameznik se zaveda samega sebe, posameznik ima potrebe, samo posameznik neposredno občuti. Antika pojma osebe, osebnosti, ne pozna. Latinska *persona* oz. grška *prosopon* pomeni gledališko masko, ne osebe, vloge, ki jo posameznik kot pripadnik družbe, skupine, v njej igra. Platon je sicer prvi opozoril na pomen obvladovanja strasti kot poti do višje sreče, kar je vedno lahko le osebni podvig. Pravo odkritje osebe pa pride šele s krščanstvom. Individualizem, ki predstavlja kulturno vrednoto, po kateri se zahodna civilizacija bistveno razlikuje od vseh ostalih svetovnih kultur, kot nekaj "izrazito zahodnjaškega", je zrasla

na temelju krščanstva, na evangeljskem izročilu, posebej prek pisem apostola Pavla. Vera oz. spreobrnitev ne more biti sad neke skupinske odločitve. Posameznik, ki se je odločil za Boga, se je za to odločil sam kot oseba z lastno voljo in zavestjo. Pravo teoretično razdelavo pojma osebnosti pa je postavil sv. Avgustin: bitje, obdarjeno z lastno zavestjo in voljo, oseba z razumom in s čustvi. V ospredje sta postavljena človekova notranjost in svobodna volja. Že pred Descartesom je uporabil pojem "cogito", s tem da je dal prvo mesto osebnemu iskanju resnice. (nolis foras ire, in teipsum redi; in interiore hominis habitat veritas – ne hodi izven sebe, vrni se sam vase; v notranjosti človeka prebiva resnica). S svojimi *Izpovedmi* (*Confessiones*) velja hkrati za prvega, ki je utemeljil novo literarno zvrst avtobiografije, mnogi ga štejejo tudi za prvega utemeljitelja psihoanalize. Mesto, ki ga je dalo osebnosti krščanstvo, je vsekakor eden njegovih največjih prispevkov k zahodni civilizaciji. Na tej osnovi so se vprašanja vloge osebnosti v družbi, njenega mesta, pravic in dolžnosti, lotevali, lahko rečemo, prav vsi filozofi in družbeni teoretiki skozi ves nadaljnji družbeni razvoj.

Vsa pot vodi od nekdanjega holizma oz. heteronomije, na temelju katere dobiva posameznik navodila za svoje ravnanje iz nekega središča izven sebe, do avtonomije posameznika, ki za svoja dejanja odgovarja samo samemu sebi, kar pripelje do sodobne popolne emancipacije osebnosti.

Na tem mestu pa zadenemo ob problem, na katerega je v matematiki opozoril Nobelov nagrajenec Kurt Goedel in ki bi ga preneseno na družbene vede lahko postavili kot: *Kompletni sistemi ne morejo biti konsistentni in konsistentni sistemi ne morejo biti kompletni.* /Goedelov teorem/. Uporabljeno konkretno za naš problem: Noben konsistentno izpeljan sistem ne more najti svoje končne utemeljitve v samem sebi. Torej, avtonomija osebnosti ne

more najti svoje končne utemeljitve v sami sebi – vprašanje ostaja odprto. Odgovor je lahko: samo v transcendenci. Slednjo pa pozitivizem, na katerega se opira sodobni individualizem, odklanja. Tako smo prišli do osebe, ki je sama sebi zadostna, ki je sama sebi bog, osebe, ki ne prizna nikakršne vezanosti na vrednote izven sebe, naj bodo to kakršne koli ideologije, miti ali vera, pa tudi narodnost idr. Zato tudi nevezanost na kakršne koli moralne norme, tudi državljske. Ne more priznati svetosti življenja, zato tudi ničesar, kar iz tega sledi. Življenje samo po sebi nima nikakršne etične vrednosti, ne od spočetja in ne pred smrtjo; ne priznava spolnosti kot regulatorja nadaljevanja življenja in je zanj kvečjemu področje uživanja; vsekar pa bo življenjske procese določal in usmerjal sam; zato tudi ne priznava družine v njeni biološki funkciji; kloniranje zanj ni nedopusten poseg v življenje, ampak prej podvig, za katerega se zdi, da mu bo zagotovil nesmrtnost idr. Skratka, vrednote in merila si postavlja sam. Te pa so, če je življenje brez posebnega smisla, večinoma materialno uživanje in ciničen odnos do vseh moralnih obveznosti. Zakaj pa naj bi bil vezan, če je odgovoren samo samemu sebi! Trpljenje zanj ni sestavina življenja, ki se ji v celoti nikoli ne moremo izogniti, ampak popoln tujek, ki ga ne more sprejeti v svojo shemo vrednot. Za človeka, ki proglaša, da je gospodar življenja, ki ni nikomur odgovoren, je tudi smrt pojav, ki ga v to shemo ne more vključiti in zato tudi ne sprejeti. Pomeni nerazumljivo katastrofo.

To je evangelij sodobnega neoliberalizma.

Rojevanje otrok in njihova vzgoja je tudi breme. In če življenje ni vrednota, ki sama po sebi daleč odtehta ta bremena, pač pa samo zmanjšuje možnosti materialnega uživanja, je odklonilen odnos do rojstev samo logična posledica, umiranje naroda samo njeno nadaljevanje. Končna točka je smrt.

Na ideologiji neoliberalizma ni mogoče graditi bodoče Evrope, kakor se je že izkazalo, da je ni mogoče na temelju komunizma. Neoliberalizem namreč ni reakcija na komunizem, kot bi morda zgledalo na prvi pogled, kot odgovor na zanikanje osebnosti v komunizmu. Oba namreč izvirata iz istih ideoloških korenin pozitivizma: iz prepričanja, da človeku ni nič nedosegljivega, iz vere, da bo človek z znanostjo lahko zagospodoval svetu in sebe postavil na mesto Boga; oba v temelju zavračata nadizkusiven svet. Čeprav se zdi, kot da sta to dve ideologiji na povsem nasprotnih družbenih skrajnostih, sta skoraj enojajčna dvojčka. Med njima so samo površinske razlike.

Poleg skupnih pozitivističnih korenin jima je skupno predvsem to, da na družbo delujeta razkrojevalno in da zato na njuni osnovi družbe ni mogoče trajno ohranjati v sposobnosti preživetja in trajnega razvoja. Komunizem je to že dokazal. Tudi neoliberalizmu, ki se opaja ob dosežkih sodobne znanosti, pojema zaupanje vase. V svet se vračajo družbena neenakost, ki meji na neobvladljivost, večajo se razlike med bogatimi in revnimi, s tem pa družbene napetosti, ki grozijo z izbruhom. Povečujejo se kriminal, nasilje in splošna družbena deviantnost, povsod narašča koruptnost vlad in državne uprave, povsod upada zaupanje v javne institucije in vera v poštenost politike. Skratka omajani so temelji, na katerih sloni integracija sleherne družbe: zaupanje v vrednote, ki edine lahko zagotovijo medsebojno zaupanje med vladanimi in vladajočimi. Vzporedno s tem pa naraščajo stroški družbenega upravljanja.

Ob zavračanju sleherne heteronomnosti oz. kar pripelje do istega, ob zahtevi popolne emancipacije se pojem narodne pripadnosti razblini kot nepotrebna utvara in ostaja kvečjemu kot ovira za razvoj samostojne osebnosti na poti do ciljev, ki si jih osebnost postavlja sama. Tudi to ni posebna novost, s katero bi se srečevali šele danes. Že iz antike poznamo

rek: ubi bene, ibi patria (kjer je dobro, tam je domovina), v sodobnosti pa je z zanikanjem vloge naroda nastopil zlasti komunizem: "Proletarec ne pozna domovine". Tudi mednarodni kapitalizem ne pozna in ne priznava domovine. Kjer je večji profit, tam je njegova domovina. In tudi za sodobnega "yapija" (young professional) je narodna pripadnost nekaj nepotrebne ali celo škodljivega, saj naj bi ga zlasti pripadnost majhnemu narodu ovirala pri njegovi karieri, ki jo ob sedanjí globalizaciji vidi le v velikih svetovnih centrih znanosti, politike in gospodarstva.

Ko je pri nas mednarodni kapital začel pritisk, da bi si z odkupom najvitalnejših delov našega gospodarstva (za podjetja v težavah, ki bi bila potrebna infuzij novega kapitala in tehnologije, se ni zanimal) hkrati podredil naš trg, posredno s tem pa povečal vpliv tudi na narodnopolitične odločitve, se naša neoliberalistično usmerjena politična elita temu pritisku ni upirala. Prav nasprotno, imela ga je kot pot za naše hitrejšé vključevanje v evropske povezave in ga odločno podprla. Ko so zagovorniki nacionalnega interesa opozarjali, da taka pot v končni fazi lahko pripelje do ukinitve ne samo naše relativne gospodarske, ampak tudi politične neodvisnosti, so se temu posmehovali kot zastarelemu provincializmu, ki še vedno ostaja na položajih nekdanjega narodnega brambovstva iz 19. stoletja. Nacionalni interes naj bi bil neka neopredeljena fata morgana, s katero v realni politiki nimamo kaj početi. Sicer pa je vprašanje slovenstva zanje itak slej ko prej odprto vprašanje in kdo ve, koliko časa se bomo še obdržali. Za "velikopoteznost" te ideologije (čeprav so prepričani, da so kot emancipirani prosvetljenci nad sleherno ideologijo) je tako ravnanje in mišljenje povsem logično: nacionalnost zanje ni posebna vrednota.

Ne upošteva pa nekaterih očitnih dejstev – kar je sicer značilno za sleherno ideologijo.

Mednarodni kapitalizem ni neka abstrakcija, ampak je vedno vezan na določene ljudi

in določeno okolje, ki ima svoje jasno opredeljene, čeprav ne vedno tudi na zunaj razvidne interese. Kapitalisti niso samo kapitalisti, ampak še pred tem pripadniki neke določene kulturne sredine, ki je že zaradi jezika vezana na določeno narodnost. Nihče ne more biti samo kapitalist, ne da bi bil istočasno predvsem pripadnik svojega kulturnega okolja, ki mu šele omogoča oblikovanje njegove osebnosti. Ko pride človek na svet, ve, da je, ne ve pa še, kaj je. To védenje o samem sebi pridobi šele iz svojega okolja. To mu posreduje najprej jezik, da sploh lahko občuje z drugimi, to okolje mu posreduje tudi množstvo za to okolje specifičnih, iz cele vrste generacij pridobljenih izkušenj, ki ga usposablja za zanj značilno soočanje s svetom. Šele vse to mu daje podlago za oblikovanje svoje osebnosti. In to okolje je vedno lahko samo narodno. Nihče ne more izoblikovati svoje osebnosti izven narodnosti, v kateri se je rodil oz. bil vanjo položen.

Vpliv okolja in osebnosti postaja obojestranski. Posameznik je proizvod okolja, hkrati pa sam vpliva na oblikovanje tega okolja. S tem se ustvarja specifična struktura tega okolja, ki razvije svoje, zanj značilne mehanizme za lastni obstoj, zavarovanje pred vdorom tujih sestavin, pa tudi za lastno širjenje in vplivanje na to okolje. Vsakdo, ki skuša vstopiti v to strukturo od zunaj, je zanj tujec, ki se mora podrediti njegovim pravilom in predvsem njegovim interesom. Ti interesi pa niso izoblikovani zanj, ampak za tiste, ki so "izvirni" člani te strukture. Tudi če ga sprejme, bo do neke mere vedno ostal tujec in nikoli ne more postati dejansko, čeprav formalno enakopraven. V vsakem primeru bo moral žrtvovati del svoje osebnosti. In povsem jasno je tudi, da bo to okolje varovalo svoje lastne interese v soočenju z drugimi.

Kot kapitalizem ni neka abstrakcija, ki bi našla utemeljitev v sami sebi, tako tudi mednarodno okolje ni nekaj, kar ne bi bilo vezano na obstoj narodnosti. Če govorimo o

evropejstvu, je to brez vezanosti na prav določen evropski narod povsem prazna abstrakcija. Evropejec si lahko samo zato, ker si npr. Nemec, Francoz, Poljak, Slovenec idr. Če zanikaš svoje slovenstvo, češ da si v svoji velikopoteznosti kar neposredno Evropejec, to sploh ne moreš biti, ker je predpogoj evropejstvu pripadnost nekemu evropskemu narodu. Vse evropske kulture so kulture evropskih narodov, med katerimi so mnoge skupne značilnosti, ki jih povezujejo v skupen pojem, ki jih zato tudi ločuje od drugih kultur: evropska kultura je *genus*, *specificum* je šele narodna kultura. Če izgubiš svojo narodnost, si prenehal obstajati kot osebnost, ker je osebnost vedno vezana na narodnost. Zato je tak položaj možen samo hipotetično. Lahko si se odrekel svoji narodnosti ali jo zavrgel, a si to lahko storil samo tako, da si sprejel neko drugo. Tudi če si prepričan o nasprotnem. T. i. "neposredno" evropejstvo je v bistvu sprejem narodnosti nekega naroda, ki si danes zaradi trenutne premoči lasti ali deli pravico oblikovati Evropo po vzorcu svoje lastne narodnosti – kar je samo znak, da Evropa še vedno ni demokratična, ampak oligarhična struktura. /Nekaj podobnega poznamo iz naših lastnih izkušenj. Odločitev za "jugoslovanstvo", brez vezanosti na neko narodnost, je bila v razmerah srbske nadvlade v bistvu samo prikrita oblika za prevzem srbske narodnosti in kulture, in s tem tudi navezava svojih osebnih interesov na interese vladajoče elite. Ko je Jugoslavija razpadla, so tudi te krinke odpadle in pokazala se je vsa moralna beda tega narodnega odpadništva./

Narodna skupnost je tudi interesna skupnost. Cela vrsta osebnih interesov je vezana na obstoj naroda in zadovoljitev teh interesov je pogoj, da posameznik lahko zadovolji tudi svoje osebne. To ne velja samo za tiste poklice, ki so neposredno vezani na državo kot npr. državno uradništvo, pretežna večina prosvetnih poklicev in podobno. Vsi izvajamo tudi del svojega osebnostnega ponosa iz uspehov naroda, ki mu pripadamo. Moralna obsodba narodnega odpadništva, ki je bila posebno pereča v dobi oblikovanja slovenske narodne zavesti, ima svoj pomen tudi danes. Preskok v drugo narodnost samo iz domnevnih gmotnih koristi je v bistvu preskok v drugo skupnost, katere interesi so lahko, čeprav ne nujno, v nasprotju z našimi. To seveda še ne pomeni, da se lahko izognemo vprašanju naše diaspore, ki nas bo kot majhen narod vedno spremljalo. Predvsem naši strokovnjaki bodo morali v svet, sodelovati pri reševanju znans-tvenih, političnih in gospodarskih vprašanj na svetovni ravni; ne moremo se zapirati o ozke meje domačijstva, o čemer bi bilo škoda izgubljati besede. Kako pa to vprašanje reševati, ostaja za nas kot narod veliki, nerešeni izziv. Ali naj zaradi potreb odprtosti v svet pristanemo na to, da bo narodna elita na vseh področjih odhajala v svet, prispevala k razvoju drugih, mi pa ostajali osiromašeni prav za tisto, kar nas vzpostavlja kot narod?

Skratka, nova Evropa bo morala, če naj bo sposobna za življenje, rešiti še vrsto problemov, predvsem na duhovni ravni. Reševanje institucionalnih vprašanj, čeprav nujno, je samo del vprašanj, s katerimi se sooča.